

hjalpe sig selv. Ja, kunde det see, var det godt, men det kan ikke see, saalange Begjærligheden til at faae Mere, end man har, existerer. Loven maa see paa hele Folkets, paa Statens, paa det Almindeliges Bedste, maa see paa, at alle Familier kunne finde et Hjem og et Udkomme, hvoraf de kunne svare deres Afgifter til Staten, som de ofte yde i en forholdsviis større Udstrækning end de store Landbrugere. Altsaa et Land, som er rigt paa virksomme Folk og lykkelige Familier, er et stærkt Land, er stærkt i sig selv; naar der derimod kun er større Landejendomsbesiddere, og de Andre ere slet ikke Andet end Arbejds-tralle under disse, saa er Staten i sin Afmagt, svæber paa Randen af Afgrunden og har Oprør i sine Indvolde, som ved den første Leilighed bryder ud; da bliver Fattigdommen saa stor blandt de ringere Folkeclasser, at de sammenlagte Landejendomme, som f. Ex. i Irland, ikke kunne føde dem som Almisselemmer. Nu er Gud see Lov Danmark et af de Lande, hvor Fæstebefolkningen med Hensyn til Afhængigheden af de større Godsbesiddere igjennem Tidernes Løb ved en mild Regjerings Forsorg er bevaret til en heldig Udløsning. Vi staae jo ved den sidste Udløsning, og naar de tilbageværende Fæstere træde ind i Selveiendomsforholdet, synes de ogsaa efter 10 Aars Forløb derefter at kunne besyfte sig selv mod Sammenlægning, og de ville ogsaa stræbe derefter. Men forandrede Tidsforhold, nye indtrædende Conjuncturer og Kløgt fra den modsatte Side kunne gjøre, at de gaae tilbage istedetfor at gaae frem; thi der vil altid opstaae et nyt Aristokratie. Hvorfra ere de første Herremænd komne? De ere komne fra de første Selveierbønder, de første danske Herremænd have forplantet sig fra de danske Selveierbønder, og derfor skal Lovgivningen skride ind og sætte en Grændse, hvor man seer, at en Overffriden vil komme og lede til Folkets Ulykke og til Statens Fordærvelse. Dette er Statslovgivningens Pligt.

L. Schøler: Jeg har som Medlem af Comiteen ikke kunnet være enig med de øvrige Medlemmer angaaende en saa vidt udstrakt Sammenlægningsret som til 20 Tdr. Hartkorn. Jeg troer, at det ganske strider mod

Danmarks Interesse, at en saa vidt udstrakt Sammenlægningsret gives, thi det er virkelig i Fædrelandets Interesse, at de nuværende Bøndergaarde i Danmark ikke i nogen væsentlig Grad formindskes (Hør I), og det vil see, hvis en saa vidt udstrakt Sammenlægningsret gives, og navnlig for Jyllands Vedkommende vilde det da see, at halve Byer, ja paa mange Steder hele Byer, vilde forsvinde. Jeg har holdt mig til det nu Bestaaende, hvor der ifølge Forordningen af 25de Marts 1791, der er given for Fæstegaarde, gives Godseiere Ret til at lægge Bøndergaarde sammen til 12 Tdr. Hartkorn, og Sammenlægningsretten for Selveiergaarde har jo hidtil ikke været tilladt over 8 Tdr. Hartkorn. Rigtig nok er der ifølge en kongelig Resolution af 5te Juli 1815 tilladt Rentekammeret ad mandatum at give Bevilling til at lægge Bøndergaarde sammen uden Hensyn til Størrelsen, men denne Rentekammerbemyndigelse har ogsaa opvakt stor Forbittrelse hos Bondestanden paa mange Steder, idet man har seet, at der er gjort overdrevet Brug deraf. Den daværende Indenrigsminister, der forelagde Landbocommissionen sine Forslag i 1849, siger et Sted saa ganske rigtigt, idet han taler om en ubunden Sammenlægning og Udskyfning: „Begge Dele i Forening — den ubundne Sammenlægningsret og den ubundne Udskyfningsret — vilde saaledes samvirke til, at Gaardmandsclassen forsvandt. Men, ligesom dette staaer i en skærende Modsetning til det sidste Aarhundredes Lovgivning, der netop har villet opholde Bondebrugene, — ogsaa i Hertugdømmerne „die Familienstellen“ —, saaledes anseer jeg et slikt Resultat som sørgeligt for mit Fødeland. Ei blot omfatter Gaardmandsclassen en talrig Mængde af noget nær de lykkeligste Familier i Samfundet, men, hvad der er vigtigere i politisk Henseende, det er Landets bedste Værn mod den nyere Tids Forvildelser i socialistisk eller communistisk Retning, og Gaardmændene ville, naar de nærværende Landbospørgsmaal ere ordnede, efter deres hele Stilling blive et konservativt Element, som kan have stor Betydning“. Det er Sandhedens Ord, som den daværende Indenrigsminister dengang udtalte. Den ærede Ordfører